

Συνταγματικό Δίκαιο

Α. Βασικές Αρχές Συνταγματικού Δικαίου

Το **Συνταγματικό Δίκαιο** είναι ο κλάδος του Δημόσιου Δικαίου που ρυθμίζει την **οργάνωση του κράτους**, τις **λειτουργίες των κρατικών οργάνων**, και τα **δικαιώματα και τις ελευθερίες των πολιτών**. Το **Σύνταγμα** είναι ο υπέρτατος νόμος του κράτους και αποτελεί τη βάση πάνω στην οποία θεμελιώνεται ολόκληρη η έννομη τάξη.

Οι **βασικές αρχές** του Συνταγματικού Δικαίου αποτελούν τους πυλώνες του πολιτεύματος και καθορίζουν τη λειτουργία του δημοκρατικού κράτους δικαίου.

1.1 Αρχή της Λαϊκής Κυριαρχίας

Η **λαϊκή κυριαρχία** σημαίνει ότι η **εξουσία πηγάζει από το λαό** και ανήκει σε αυτόν. Ο λαός είναι η **πηγή κάθε εξουσίας** και η συμμετοχή του στη διακυβέρνηση επιτυγχάνεται κυρίως μέσω:

- Της **ψήφου** (εκλογές).
- Των **δημοψηφισμάτων**.
- Της **ελεύθερης έκφρασης** και της **συμμετοχής στα κοινά**.

➤ Παράδειγμα:

Οι πολίτες ψηφίζουν τους βουλευτές, οι οποίοι με τη σειρά τους ψηφίζουν νόμους. Η νομιμοποίηση της Βουλής πηγάζει από τη λαϊκή ψήφο.

1.2 Αρχή του Κράτους Δικαίου

Το **Κράτος Δικαίου** σημαίνει ότι **όλες οι κρατικές λειτουργίες διέπονται από νόμους** και το κράτος υπόκειται στο Δίκαιο.

Τα βασικά στοιχεία του Κράτους Δικαίου είναι:

- **Νομιμότητα της διοικητικής δράσης** (οι δημόσιοι φορείς ενεργούν εντός των ορίων του νόμου).

Συνταγματικό Δίκαιο

- **Προβλεψιμότητα και ασφάλεια δικαίου** (οι νόμοι είναι σαφείς, σταθεροί, κατανοητοί).
- **Αποτελεσματική δικαστική προστασία** των πολιτών (προσφυγή στα δικαστήρια κατά παράνομων πράξεων).

➤ Παράδειγμα:

Οποιαδήποτε πράξη της Διοίκησης (π.χ. απόλυση δημοσίου υπαλλήλου) πρέπει να βασίζεται σε νόμο και να είναι αιτιολογημένη. Διαφορετικά μπορεί να ακυρωθεί από το Συμβούλιο της Επικρατείας.

1.3 Αρχή της Διάκρισης των Εξουσιών

Θεμελιώδης για τη δημοκρατία, η **διάκριση των εξουσιών** προβλέπει ότι η κρατική εξουσία χωρίζεται σε:

1. **Νομοθετική εξουσία** – Βουλή: ψηφίζει τους νόμους.
2. **Εκτελεστική εξουσία** – Κυβέρνηση και Πρόεδρος της Δημοκρατίας: εφαρμόζουν τους νόμους.
3. **Δικαστική εξουσία** – Δικαστήρια: ερμηνεύουν και εφαρμόζουν το δίκαιο.

Η αρχή αυτή εξασφαλίζει τον **έλεγχο και την ισορροπία** ανάμεσα στις εξουσίες ώστε να μην υπάρχουν καταχρήσεις.

➤ Παράδειγμα:

Ένας νόμος που ψηφίστηκε από τη Βουλή εφαρμόζεται από τα Υπουργεία και μπορεί να ελεγχθεί για τη συνταγματικότητά του από τα δικαστήρια.

1.4 Αρχή της Νομιμότητας

Η **Αρχή της Νομιμότητας** σημαίνει ότι όλα τα όργανα της διοίκησης είναι υποχρεωμένα να ενεργούν **σύμφωνα με το Σύνταγμα και τους νόμους**.

Συνταγματικό Δίκαιο

Κάθε ενέργεια που υπερβαίνει αυτά τα όρια είναι **παράνομη και ακυρώσιμη**.

1.5 Αρχή της Ισότητας

Η **Αρχή της Ισότητας** κατοχυρώνεται στο άρθρο 4 του Συντάγματος:

- **Ισότητα ενώπιον του νόμου** (όλοι οι πολίτες έχουν τα ίδια δικαιώματα και υποχρεώσεις).
- **Ισότητα στην πρόσβαση στα δημόσια αξιώματα και υπηρεσίες.**
- **Ουσιαστική ισότητα** (σε ορισμένες περιπτώσεις απαιτείται η λήψη θετικών μέτρων για την επίτευξη πραγματικής ισότητας – π.χ. για τα άτομα με αναπηρία).

➤ Παράδειγμα:

Η θέσπιση ποσοστώσεων υπέρ των γυναικών ή των μειονοτήτων στις δημόσιες θέσεις είναι θετικό μέτρο που δεν παραβιάζει την ισότητα αλλά την ενισχύει.

1.6 Αρχή της Αντιπροσωπευτικής Δημοκρατίας

Η Ελλάδα είναι ένα **αντιπροσωπευτικό πολίτευμα**: ο λαός δεν ασκεί άμεσα την εξουσία, αλλά μέσω **εκλεγμένων αντιπροσώπων** (βουλευτών, κυβέρνησης).

Το Σύνταγμα ορίζει τις **εκλογικές διαδικασίες**, τη **διάρκεια της Βουλής**, και τους **θεσμούς ελέγχου** (όπως Πρόεδρος Δημοκρατίας, Δικαιοσύνη, ανεξάρτητες αρχές).

1.7 Αρχή της Συνταγματικής Ιεραρχίας

Το **Σύνταγμα είναι ο υπέρτατος νόμος** του κράτους. Όλοι οι άλλοι νόμοι, κανονισμοί και διοικητικές πράξεις **πρέπει να είναι σύμφωνοι με αυτό**.

Αν κάποιος νόμος αντίκειται στο Σύνταγμα, μπορεί να **κηρυχθεί αντισυνταγματικός** από τα δικαστήρια.

Συνταγματικό Δίκαιο

1.8 Αρχή της Προστασίας των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων

Το Σύνταγμα προστατεύει τα **θεμελιώδη ατομικά και κοινωνικά δικαιώματα**, όπως:

- Ελευθερία έκφρασης
- Ελευθερία θρησκείας
- Δικαίωμα στην εργασία
- Δικαίωμα στην ιδιοκτησία
- Δικαίωμα στον σεβασμό της ιδιωτικής ζωής

Η προστασία αυτή είναι **άμεση και αποτελεσματική**, και σε πολλές περιπτώσεις επιτρέπεται η **δικαστική προσφυγή**.

Συμπέρασμα

Οι βασικές αρχές του Συνταγματικού Δικαίου διαμορφώνουν το **πλαίσιο λειτουργίας του πολιτεύματος**, προστατεύουν τα **δικαιώματα του πολίτη** και εξασφαλίζουν τη **δημοκρατική και νόμιμη λειτουργία** του κράτους. Η κατανόησή τους είναι απαραίτητη για κάθε πολίτη, και ειδικά για όσους σπουδάζουν νομικά ή προετοιμάζονται για δημόσιες εξετάσεις.

Συνταγματικό Δίκαιο

2. Ατομικά και Κοινωνικά Δικαιώματα

Το **Σύνταγμα της Ελλάδας**, και ειδικότερα το **Δεύτερο Μέρος** του (άρθρα 4 έως και 25), κατοχυρώνει τα **θεμελιώδη δικαιώματα** του ανθρώπου και του πολίτη. Τα δικαιώματα αυτά διακρίνονται κυρίως σε **ατομικά** και **κοινωνικά** και συγκροτούν τον ακρογωνιαίο λίθο του **δημοκρατικού κράτους δικαίου**.

2.1 Έννοια των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων

Τα **θεμελιώδη δικαιώματα** είναι **έννομες σχέσεις προστασίας** που αναγνωρίζονται από το Σύνταγμα και έχουν σκοπό να προστατεύσουν τον άνθρωπο **από την κρατική αυθαιρεσία** και να εξασφαλίσουν **αξιοπρεπείς συνθήκες ζωής**.

Τα δικαιώματα αυτά:

- **Δεσμεύουν το κράτος** και τη διοίκηση.
- Παρέχουν **υποκειμενική αξίωση** στον πολίτη για προστασία.
- Εφαρμόζονται και **έναντι των τρίτων** σε πολλές περιπτώσεις (τρίτη εφαρμογή – *Drittwirkung*).

2.2 Ατομικά Δικαιώματα

Ορισμός

Ατομικά είναι τα δικαιώματα που **προστατεύουν την ελευθερία, την προσωπικότητα και την αξιοπρέπεια** του ανθρώπου. Έχουν ως κύριο στόχο να **περιορίσουν την κρατική εξουσία** και να εξασφαλίσουν το **δικαίωμα αυτοδιάθεσης** του ατόμου.

Παραδείγματα & Συνταγματικές Διατάξεις:

Δικαίωμα	Περιγραφή	Άρθρο Συντάγματος
Ισότητα ενώπιον του νόμου	Όλοι οι πολίτες είναι ίσοι απέναντι στον νόμο.	Άρθρο 4

Συνταγματικό Δίκαιο

Προσωπική ελευθερία	Καμία σύλληψη ή κράτηση χωρίς νόμιμη αιτία και δικαστικό έλεγχο.	Άρθρο 5 §3
Ελευθερία έκφρασης	Κάθε πολίτης έχει δικαίωμα να διαδίδει ελεύθερα τις ιδέες του.	Άρθρο 14
Ελευθερία θρησκείας	Το δικαίωμα να πιστεύεις και να λατρεύεις ελεύθερα.	Άρθρο 13
Ασυλία κατοικίας	Η κατοικία είναι άσυλο. Επιτρέπεται είσοδος μόνο με άδεια ή για αυτόφωρο.	Άρθρο 9
Προστασία προσωπικών δεδομένων και ιδιωτικής ζωής	Το άτομο έχει το δικαίωμα σεβασμού της ιδιωτικής του σφαίρας.	Άρθρο 9Α
Δικαίωμα του συνέρχεσθαι και συνεταιρίζεσθαι	Ελευθερία στις συγκεντρώσεις και στη δημιουργία συλλόγων.	Άρθρα 11 & 12
Δικαίωμα προσφυγής στη δικαιοσύνη	Ο πολίτης μπορεί να προσφύγει στα δικαστήρια για την προστασία των δικαιωμάτων του.	Άρθρο 20
Δικαίωμα στην ιθαγένεια	Η ιθαγένεια απονέμεται με βάση συγκεκριμένα κριτήρια και προστατεύεται συνταγματικά.	Άρθρο 4 §3

2.3 Κοινωνικά Δικαιώματα

Ορισμός

Τα **κοινωνικά δικαιώματα** είναι εκείνα που αποσκοπούν στη **βελτίωση των όρων ζωής** του ατόμου, διασφαλίζοντας την **κοινωνική συνοχή** και την **ισότητα ευκαιριών**.

Συνταγματικό Δίκαιο

Σε αντίθεση με τα ατομικά, τα κοινωνικά δικαιώματα **δημιουργούν υποχρεώσεις για το κράτος** ώστε να λαμβάνει θετικά μέτρα υπέρ των πολιτών.

Παραδείγματα & Συνταγματικές Διατάξεις:

Δικαίωμα	Περιγραφή	Άρθρο Συντάγματος
Δικαίωμα στην εργασία	Το κράτος μεριμνά για την εξασφάλιση της εργασίας.	Άρθρο 22
Κοινωνική ασφάλιση	Κάθε πολίτης έχει δικαίωμα κοινωνικής προστασίας.	Άρθρο 22 §5
Προστασία της οικογένειας, της μητρότητας και της παιδικής ηλικίας	Το κράτος οφείλει να στηρίζει τις ευάλωτες κοινωνικές ομάδες.	Άρθρο 21
Δικαίωμα στην υγεία	Παροχή δημόσιας υγειονομικής φροντίδας.	Άρθρο 21 §3
Δικαίωμα στην παιδεία	Η εκπαίδευση είναι δωρεάν και υποχρεωτική σε βασικό επίπεδο.	Άρθρο 16
Προστασία των ΑμεΑ (Ατόμων με Αναπηρία)	Το κράτος υποχρεούται να λαμβάνει μέτρα ένταξης και στήριξης.	Άρθρο 21 §6

2.4 Ιδιότητες και Χαρακτηριστικά των Δικαιωμάτων

1. **Καθολικότητα:** Τα δικαιώματα ανήκουν σε **όλους τους ανθρώπους**, Έλληνες και αλλοδαπούς (με κάποιες εξαιρέσεις π.χ. για το δικαίωμα ψήφου).
2. **Άμεσότητα:** Ισχύουν **άμεσα** και δεν απαιτούν ειδικό νόμο για να εφαρμοστούν (π.χ. ελευθερία λόγου).

Συνταγματικό Δίκαιο

3. **Δεσμευτικότητα:** Δεσμεύουν όλα τα όργανα της Πολιτείας, ακόμη και τα δικαστήρια.
4. **Δυνατότητα περιορισμού:** Επιτρέπεται μόνο για **συνταγματικά θεμιτούς λόγους**, υπό προϋποθέσεις (π.χ. για λόγους δημόσιας τάξης ή υγείας).
5. **Αναλογικότητα:** Κάθε περιορισμός πρέπει να είναι **αναγκαίος, κατάλληλος και ανάλογος** του επιδιωκόμενου σκοπού (Άρθρο 25 §1).

2.5 Περιορισμοί και Καταχρηστική Άσκηση

Το Σύνταγμα **επιτρέπει περιορισμούς** των θεμελιωδών δικαιωμάτων, υπό τις εξής προϋποθέσεις:

- Πρέπει να προβλέπονται **με νόμο**.
- Να εξυπηρετούν **συνταγματικά θεμιτούς σκοπούς** (δημόσια τάξη, δημόσια υγεία, ασφάλεια).
- Να **σέβονται την αρχή της αναλογικότητας**.

Επιπλέον, **απαγορεύεται η καταχρηστική άσκηση δικαιώματος** (Άρθρο 25 §3): η άσκηση δικαιώματος **με σκοπό να βλάψει άλλους ή κατά τρόπο αντίθετο προς την καλή πίστη** δεν προστατεύεται.

2.6 Δικαστική Προστασία των Δικαιωμάτων

Οι πολίτες μπορούν να προσφύγουν:

- **Στα διοικητικά δικαστήρια** κατά πράξεων του κράτους.
- **Στο Συμβούλιο της Επικρατείας (ΣτΕ)** για ακύρωση διοικητικών πράξεων.
- **Στα πολιτικά ή ποινικά δικαστήρια** για παραβιάσεις ιδιωτικών δικαιωμάτων.
- **Στο Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (ΕΔΔΑ)** σε περίπτωση που εξαντληθούν τα εσωτερικά ένδικα μέσα.

Συμπέρασμα

Συνταγματικό Δίκαιο

Τα **ατομικά και κοινωνικά δικαιώματα** διαμορφώνουν την **ουσία του δημοκρατικού πολιτεύματος** και θεμελιώνουν την προστασία του **ανθρώπου ως αξίας**. Το Σύνταγμα λειτουργεί τόσο ως **ασπίδα ενάντια στην κρατική αυθαιρεσία** όσο και ως **πλαίσιο για κοινωνική δικαιοσύνη και πρόοδο**. Η γνώση των δικαιωμάτων αυτών είναι όχι μόνο νομική ανάγκη, αλλά και **πολιτική και ηθική υποχρέωση** κάθε πολίτη.

3. Όργανα του Κράτους και Λειτουργία του Πολιτεύματος

Το πολίτευμα της Ελλάδας είναι προεδρευόμενη κοινοβουλευτική δημοκρατία (Άρθρο 1 §1-3 Συντάγματος). Η κυρίαρχη εξουσία ανήκει στον λαό, και ασκείται μέσω των συνταγματικών οργάνων του κράτους.

Τα βασικά όργανα του κράτους είναι:

- Ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας
- Η Βουλή
- Η Κυβέρνηση
- Η Δικαιοσύνη
- Οι Ανεξάρτητες Αρχές

Το Σύνταγμα επιβάλλει τη διάκριση των εξουσιών σε νομοθετική, εκτελεστική και δικαστική, ώστε να εξασφαλίζεται ισορροπία και έλεγχος στην άσκηση της κρατικής εξουσίας (Άρθρο 26 Σ).

3.1 Νομοθετική Εξουσία: Η Βουλή

Η Βουλή είναι το αντιπροσωπευτικό σώμα του ελληνικού λαού και αποτελεί το ανώτατο όργανο της νομοθετικής εξουσίας (Άρθρο 70-77 Σ).

- Σύνθεση:
  - Αποτελείται από 300 βουλευτές, εκλεγμένους μέσω γενικών, άμεσων, καθολικών, ίσων και μυστικών εκλογών (Άρθρο 51).

Συνταγματικό Δίκαιο

- Η θητεία της Βουλής είναι τετραετής, εκτός αν διαλυθεί νωρίτερα.
- Αρμοδιότητες:
  1. Νομοθετική λειτουργία – Ψηφίζει τους νόμους του κράτους.
  2. Έλεγχος της Κυβέρνησης – Επερωτήσεις, αναφορές, προτάσεις μομφής.
  3. Εγκρίνει τον προϋπολογισμό και τον απολογισμό.
  4. Αναθεώρηση του Συντάγματος (υπό προϋποθέσεις).
  5. Εκλογή ΠτΔ (με αυξημένη πλειοψηφία – Άρθρο 32 Σ).

3.2 Εκτελεστική Εξουσία: Πρόεδρος της Δημοκρατίας και Κυβέρνηση

Πρόεδρος της Δημοκρατίας (Άρθρα 30-49 Σ)

Ο ΠτΔ είναι ο ρυθμιστής του πολιτεύματος, χωρίς εκτελεστική εξουσία καθαυτή. Ο ρόλος του είναι συμβολικός, ενοποιητικός και θεσμικός.

- Εκλογή:
  - Εκλέγεται από τη Βουλή με ειδική διαδικασία και αυξημένη πλειοψηφία (Άρθρο 32).
  - Η θητεία του είναι πενταετής και μπορεί να ανανεωθεί μία φορά.
- Αρμοδιότητες:
  - Ορίζει τον Πρωθυπουργό (Άρθρο 37).
  - Διαλύει τη Βουλή υπό όρους.
  - Υπογράφει και εκδίδει τους νόμους.
  - Απονέμει χάρη.

Συνταγματικό Δίκαιο

- Εκπροσωπεί διεθνώς την Ελληνική Δημοκρατία.

 Σημείωση: Μετά την αναθεώρηση του Συντάγματος το 1986, ο ΠτΔ δεν ασκεί ενεργές εκτελεστικές αρμοδιότητες, εκτός από εκείνες που προβλέπονται ρητά και κατόπιν πρότασης της Κυβέρνησης.

Η Κυβέρνηση (Άρθρα 81-86 Σ)

Η Κυβέρνηση αποτελείται από:

- Τον Πρωθυπουργό (επικεφαλής)
  - Τους Υπουργούς και Αναπληρωτές Υπουργούς
  - Τους Υφυπουργούς
- **Ρόλος:** Η Κυβέρνηση είναι το ανώτατο εκτελεστικό όργανο, διαχειρίζεται τη δημόσια διοίκηση και ασκεί την πολιτική εξουσία.
  - **Αρμοδιότητες:**
    - Εφαρμόζει τους νόμους.
    - Καταρτίζει το σχέδιο του κρατικού προϋπολογισμού.
    - Ασκεί εξωτερική πολιτική και άμυνα.
    - Εκδίδει πράξεις νομοθετικού περιεχομένου σε έκτακτες περιπτώσεις.
    - Εισηγείται νόμους προς τη Βουλή.
  - **Ευθύνη:** Η Κυβέρνηση είναι υπόλογη ενώπιον της Βουλής και υπόκειται σε κοινοβουλευτικό έλεγχο (ερωτήσεις, επερωτήσεις, ψήφος εμπιστοσύνης, πρόταση δυσπιστίας).

3.3 Δικαστική Εξουσία: Τα Δικαστήρια

Συνταγματικό Δίκαιο

Η δικαστική εξουσία ασκείται μόνο από τα δικαστήρια, τα οποία είναι ανεξάρτητα από τη νομοθετική και εκτελεστική εξουσία (Άρθρο 87 Σ).

▪ Βασικές κατηγορίες δικαστηρίων:

1. Πολιτικά και ποινικά δικαστήρια (επίλυση διαφορών ιδιωτικού δικαίου και απονομή ποινών).
2. Διοικητικά δικαστήρια (επίλυση διαφορών πολίτη-διοίκησης).
3. Ανώτατα Δικαστήρια:
  - Άρειος Πάγος (πολιτικές και ποινικές υποθέσεις).
  - Συμβούλιο της Επικρατείας (ΣτΕ) (διοικητικές υποθέσεις και συνταγματικός έλεγχος).
  - Ελεγκτικό Συνέδριο (δημόσιες δαπάνες).
  - Ανώτατο Ειδικό Δικαστήριο (Άρθρο 100 Σ) – επιλύει συνταγματικά ζητήματα, συγκρούσεις αρμοδιοτήτων και ζητήματα εγκυρότητας εκλογών.

▪ Αρχές απονομής της Δικαιοσύνης:

- Ανεξαρτησία δικαστών (διορίζονται και προάγονται με εγγυήσεις).
- Φυσικός δικαστής (κανείς δεν δικάζεται από μη προβλεπόμενο δικαστήριο).
- Αιτιολόγηση αποφάσεων.
- Δημόσια διαδικασία, εκτός εξαιρέσεων.

3.4 Ανεξάρτητες Αρχές

Το Σύνταγμα αναγνωρίζει και ορίζει τη σύσταση ανεξάρτητων αρχών για την προστασία των δικαιωμάτων και τη διαφάνεια (Άρθρο 101Α Σ).

Σημαντικές Ανεξάρτητες Αρχές:

Συνταγματικό Δίκαιο

- Αρχή Προστασίας Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα
- Συνήγορος του Πολίτη
- Αρχή Διασφάλισης Απορρήτου Επικοινωνιών (ΑΔΑΕ)
- Εθνική Επιτροπή Τηλεπικοινωνιών και Ταχυδρομείων
- Εθνικό Συμβούλιο Ραδιοτηλεόρασης (ΕΣΡ)

Οι αρχές αυτές λειτουργούν εκτός κυβερνητικής επιρροής, διαθέτουν διοικητική και λειτουργική αυτονομία, και ασκούν εποπτικό ή ρυθμιστικό ρόλο σε ευαίσθητους τομείς.

3.5 Η Λειτουργία του Πολιτεύματος

Η λειτουργία του πολιτεύματος βασίζεται:

1. Στη διάκριση των εξουσιών (νομοθετική – εκτελεστική – δικαστική).
2. Στην ισορροπία και τον έλεγχο μεταξύ τους.
3. Στην κυριαρχία του Συντάγματος (συνταγματικότητα νόμων και πράξεων).
4. Στην προστασία των θεμελιωδών δικαιωμάτων.
5. Στην διαφάνεια, τη λογοδοσία και τον έλεγχο της εξουσίας από τον λαό.

Η ομαλή λειτουργία του πολιτεύματος εξαρτάται από: Τη συνεργασία των οργάνων. Την εφαρμογή του Συντάγματος στην πράξη. Την ύπαρξη πολιτικής σταθερότητας και θεσμικού σεβασμού.

Συμπέρασμα

Τα όργανα του κράτους συνιστούν τον θεσμικό κορμό της ελληνικής Δημοκρατίας. Μέσα από τη διακριτή και ελεγχόμενη λειτουργία τους, υλοποιείται το όραμα του Συντάγματος για ένα δημοκρατικό κράτος δικαίου. Η γνώση των λειτουργιών τους επιτρέπει στον πολίτη να ασκεί έλεγχο, να συμμετέχει ενεργά στη δημόσια ζωή, και να προασπίζεται τα δικαιώματά του με συνείδηση και υπευθυνότητα.

Συνταγματικό Δίκαιο